

Личността на твореца – 100 години от рождението на Фернандо Намора

Artist and Personality – 100 years from the birth of Fernando Namora

Илияна Чалъкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

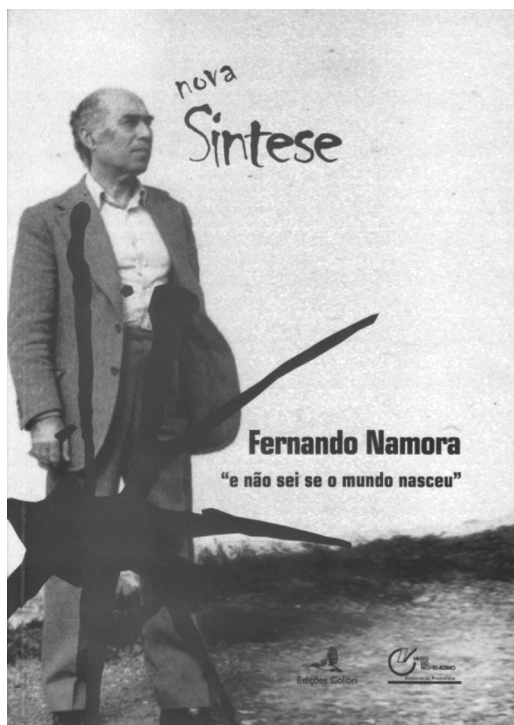
Iliyana Chalakova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Morão, Paula (Coord.) *Fernando Namora – “e não sei se o mundo nasceu”*. *Actas do Congresso Internacional [Outubro de 2019]*. Lisboa, Edições Colibri / Associação Promotora do Museu do Neo-Realismo, 2020, 208 p. ISBN 978-989-566-024-7

Наред с основните си изследователски и популяризаторски дейности по материята на неореалисткото течение една от най-новите задачи, която Музеят на неореализма в Португалия си поставя, е критическият прочит на отражението, което този период от артистичното развитие на страната има върху много от следващите поколения португалски писатели, творци и интелектуалци. С осъзната отговорност за значимостта на тази задача през есента на 2019 г. музеят се включва в организацията и провеждането на Международния конгрес „Фернандо Намора – „и не знам дали светът се е родил“ съвместно с Центъра за сравнителни изследвания на Хуманитарния факултет на Лисабонския университет, Съюза на португалските писатели и къщата-музей „Фернандо Намора“ като едно от множеството събития, посветени на стогодишнината от рождението на един от най-звучните гласове на португалския неореализъм.

Едноименният сборник „Фернандо Намора – „и не знам дали светът се е родил“, публикуван година по-късно под съставителството на Паула Морао, събира докладите, представени на престижния научен форум от изследователи

от водещите центрове в областта на португалската литература, сред които и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в лицето на проф. д-р Яна Андреева. Както Морао посочва във встъпителните думи към изданието, публикувано като брой на научното списание „Нова синтезе“ под редакцията на Антонио Мота Редол, шестнадесетте студии и статии, представени в сборника, разтварят „широко ветрило от въпроси“ (с. 7) за живота и творчеството на Фернандо Намора и по новаторски начин поставят художествените творби на видния португалски неореалист в контекста на литературния и интелектуалния живот в страната и на личния житейски път на авторската личност, акцентирайки върху

идеите за гражданския дух и независимия творчески дух.

В статията си „Фернандо Намора – първите стъпки“ Паула Морао разглежда именно годините на прохождането на твореца, в които открива и посочва някои характерни наративни процеси, развити по-късно в романите, като способността за наративно обрисуване на портрети, употребата на техники от изобразителното изкуство и втъкването на поетическия изказ във фикцията. Заклучението, което Морао извежда за значението на тези „първи стъпки“, е изначалното съзнание за природата на заниманията с художествено писане и последвалия „единен житейски път на писател, на поет, на художник“ (с. 68).

Друг по-слабо проучван през годините въпрос, с който се попълва съществен празнина в изследванията върху творчеството на Фернандо Намора, се оказва кратката проза на автора, на която е посветена статията на изтъкнатия португалски литературовед Карлош Рейш, поместена на първо място в сборника. Като се съсредоточава върху двете части на емблематичните за Намора сборници *Фрагменти от живота на един лекар* (1949 и 1963), Рейш разсъждава върху смисъла на кратката проза като репрезентативна стратегия (с. 12), върху проблемите на „литературната редукция“ (с. 13) и „завръщането на наратива към полето на документализма“ (с. 14), върху прибягването до биографичното и до свидетелството, за да заключи, че е налице постъпателно усложняване на историите и темите, последователно уплътняване на персона-

жите в сборника *Самотен град* (1959) и постепенно нарастване в диахронична перспектива и изоставяне на „краткостта“.

Кратката проза е предмет на интерес и от страна на Антонио Мануел Ферейра и Мария де Лурдеш Моргадо Сампайо, които също се спират в статиите си на *Самотен град* и *Фрагменти от живота на един лекар* в опит да подчертаят неоспоримия факт, че освен автор на едни от емблематичните романи за португалския неореализъм Фернандо Намора има съществен опит и в полето на разказа и „кратката проза“, както общо са обозначени текстовете от втория сборник. Прочитът на Ферейра в „Самотния град на Фернандо Намора“ разглежда човешката фигура – „жените и мъжете, независимо от рамките на техния пол или социална класа“ (с. 74) – на фона на пространствената студенина на самотния град, приближавайки по характеристики персонажите до „болезнената урбанистичност“ (с. 74) на Алваро де Кампош – един от трите основни хетеронима на португалския модернист Фернандо Песоа. Сампайо от своя страна поставя в средоточието на своите „прочити“ на първата книга от *Фрагменти от живота на един лекар* биографичния момент, че Намора завършва и практикува медицина през значителна част от своя живот. В статията си „Във времето на „магическата медицина“ тя изхожда от впечатляващия брой на текстовете за знахари в книгата, за да заключи, че именно в тях „най-добре изпъкват особените черти на лекаря разказвач“ (с. 127). В своите истории за отхвърлени от общностите групи и индивиди, за отклоняващи се от нормите социални поведения, за дълбоките и дълголетни социални стигми този особен разказвач според Сампайо надскача високо документализма, в чийто дух обикновено се чете този авторов сборник, и дава на читателя неповторим урок по човечност.

На личността на автора като лекар се спира и изложението на Жозе Мануел Мендеш в „Литература и медицина у Фернандо Намора“, който с присъщия на писателя трескав творчески стил откроява и разглежда две фигури в творчеството на португалския неореалист – фигурата на писателя и фигурата на лекаря в непрестанно взаимодействие помежду си. Като стъпва върху флуидността на някои литературни жанрове у автора и тесния контакт между фикция и медицина, Мендеш извежда основната си теза за „медицината като материя на литературата и литературата като един от инструментите на медицината“ (с. 25) в творчеството на Намора.

Силното присъствие на фигурата на лекаря и фигурата на интелектуалеца редом с фигурата на писателя у Фернандо Намора дава основание на други автори да се представят във „Фернандо Намора – „и не знам дали светът се е родил“ със студии, посветени по-конкретно на личността на твореца. Дългогодишната изследователка на автобиографичното творчество на португалския неореалист Яна Андреева, която е и единственият чуждестранен участник в сборника, се впуска в студията „Размисли върху писането и писателя в ав-

тобиографичното творчество на Фернандо Намора“ в търсене на „особената роля, която интелектуалецът следва да изпълнява“ (с. 178) в културата и обществото. Като се опира на богатия си опит от предишни свои задълбочени изследвания на автобиографичното пространство у автора, Андреева последователно поставя и тълкува три основни въпроса, свързани с мисълта за писането и писателя – мисията на твореца, общественото измерение на фигурата на писателя и художественото творчество като съкровен личностен опит. С помощта на множество прецизно подбрани примери от авторските произведения Андреева решава уравнението живот–творчество при Намора, подчертавайки силното приближение до принципите на хуманизма и независимостта във фигурата на твореца и разположението на творческия опит между крайностите на „божия дар и човешката саможертва, на щастието от успеха и трагичността на провала, на изкупителното спасение и пагубната страст“ (с. 181). Върху особената връзка между автобиография, фикция и есеистика при видния португалски неореалист се съсредоточава и Карина Инфанте до Кармо в студията си „Диалози през септември и отражението на фигурата на писателя при Фернандо Намора“. Опирайки се на този особен в жанрово отношение текст на Намора от 1966 г., който „поставя под съмнение романовата форма“ (с. 35), Кармо разглежда обстойно „процеса на утвърждаване на литературната личност“ (с. 41). Студията на Кармо анализира по-конкретно процеса на самоизграждане на литературната личност, на разполагането на личността в литературното поле, за да разграничи три разнолики, но непрестанно преплитащи се вида автори при Намора – емпиричен автор, текстуален автор и въображаем автор – и да заключи, че моделът, който в крайна сметка се налага в творчеството на португалския неореалист, е „моделът на писателя гражданин“ (с. 38).

„Мисълта за литературата от първо лице“ обединява други пет статии и студии от сборника, посветен на стогодишнината от рождението на Фернандо Намора, а именно текстовете на Жозе Кандидо де Оливейра Мартинш, Рита Патрисио, Пауло Маркеш да Силва, Витор Пена Висозо и Изабел Крищина Пинто Матеуш, които се спират съответно на „човека и гражданина, свързан като чрез пъпна връв с писателската дейност в своето време“ (с. 116), на творческите позиции и изяви в „защита на неореализма“ (с. 145), на позицията спрямо свободата и независимостта на автора, официалната цензура и автоцензурата, на „темата за човека, затворен в своя собствен човешки лабиринт“ (с. 157), на поканата за „развързване на мисълта“ и преосмисляне на нашето индивидуално и колективно съществуване като човешки същества (с. 112) в творбите на португалския неореалист.

Сборникът се допълва от текстовете на Арминдо Пиреш Нунеш, който припомня значението на пребиваването в годините на ранната младост на Фернандо Намора в Монсанто, Северна Португалия, за „проникването в

pathos на човешката душа“ (с. 80), Фернандо Батища, който предприема своеобразен литературен поход по познатите маршрути на „литературните пътешествия“ на автора в опит да допринесе за „признанието на изключителния характер и гениалността на неговото творчество“ (с. 83), и Жозе Мануел де Вашконселос, който хвърля мост между естетиката на литературния текст и на филмовото съдържание посредством прочита на романа *Неделя следобед* (1961), и завършва с обобщение от Сузана Жоао Карвальо за значимостта на проведенния конгрес по повод стогодишнината за допълването и разгръщането на научноизследователските занимания с творчеството на Фернандо Намора, чието „динамично лице“ на истински творец се изплъзва от статичността на портрета, превръщайки се в „лабиринт“ (с. 205) от възможности за нови и нови прочити.

Гл. ас. д-р Илияна Чалъкова

ichalukova@uni-sofia.bg

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

Assist. Prof. Piyana Chalakova, PhD

ichalukova@uni-sofia.bg

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria